GLOBAL JOURNAL OF CROSS-DISCIPLINARY INNOVATIONS
Multidisciplinary peer-reviewed scholarly journal
GJCDI
Vol. 1 | Issue 3
Year: 2026

CHIMKENT QISHLOG‘I: TARIXIY XOTIRA, MILLIY QADRIYAT VA ZAMONAVIY TARAQQIYOT

Asqaraliyev Muhammadiso Vohidjon o'g'li

Farg'ona davlat texnika universiteti

Annotatsiya. Mazkur maqolada Farg‘ona viloyati Qo‘shtepa tumanida joylashgan Chimkent qishlog‘ining tarixiy shakllanishi, nomining mazmuni, mahalliy urf-odatlari, xo‘jalik faoliyati, ijtimoiy infratuzilmasi va bugungi kundagi muammolari tahlil qilinadi. Shuningdek, qishloq aholisi xotirasida saqlanib kelayotgan tarixiy voqealar, jumladan, ajdodlarning Farg‘ona vodiysidagi sug‘orish inshootlarini barpo etish jarayonidagi ishtiroki haqida fikr yuritiladi. Maqolada Chimkentning mavjud salohiyati va kelgusida zamonaviy, obod hamda shahar darajasidagi hududga aylanish istiqbollari ham yoritiladi.

Kalit so‘zlar: Chimkent, Qo‘shtepa tumani, Farg‘ona vodiysi, toponimika, mahalliy tarix, urf-odat, uzumchilik, dehqonchilik, mehmondo‘stlik, infratuzilma.

Kirish

Har qanday hududning tarixi faqat arxiv hujjatlari yoki tarixiy kitoblarda emas, balki uning aholisi xotirasida, mahalliy urf-odatlarida, joy nomlarida va avloddan-avlodga o‘tib kelayotgan rivoyatlarda ham mujassamdir. Shu nuqtayi nazardan, inson o‘zi tug‘ilib-o‘sgan qishloqni oddiy yashash maskani sifatida emas, balki o‘ziga xos tarixiy-madaniy makon sifatida o‘rganishi muhim.

Chimkent qishlog‘i Farg‘ona viloyatining Qo‘shtepa tumanida joylashgan [1]. Ochiq ma’lumotlarda qishloq hududida 33-sonli umumiy o‘rta ta’lim maktabi mavjudligi qayd etilgan [2]. Qishloq hayotining asosiy xususiyatlari Farg‘ona vodiysiga xos dehqonchilik an’analari, mehmondo‘stlik, o‘zaro hamjihatlik va mahalliy urf-odatlar bilan chambarchas bog‘liq.

Tadqiqotning maqsadi — Chimkent qishlog‘ining tarixiy xotirasi, madaniy qadriyatlari va bugungi rivojlanish holatini tahlil qilish hamda qishloqning kelajak istiqbollarini ko‘rsatib berishdan iborat. Maqolada mahalliy og‘zaki ma’lumotlar ochiq manbalar va ilmiy adabiyotlar bilan qiyosiy asosda o‘rganildi.

Chimkent nomining mazmuni

Chimkent toponimining kelib chiqishi alohida tadqiqotga loyiq masalalardan biridir. “Chim” komponenti maysa, o‘tloq yoki chim bilan qoplangan hudud ma’nolari bilan izohlanadi. “Kent” esa Markaziy Osiyo toponimiyasida shahar yoki aholi yashash manzili ma’nosida uchraydigan qadimiy komponentlardan biridir [3].

Shu sababli “Chimkent” nomini umumiy ma’noda “chimli, maysali maskan” yoki “chim bilan bog‘liq manzil” sifatida talqin qilish mumkin. Biroq ushbu etimologiyani aynan Qo‘shtepa tumanidagi Chimkent qishlog‘ining rasmiy nomlanish sababi sifatida qat’iy ko‘rsatish uchun mahalliy arxiv hujjatlari va tarixiy toponimik manbalarni qo‘shimcha ravishda o‘rganish talab etiladi.

Bu jihat ilmiy tadqiqot uchun muhim: tarixiy nomning ma’nosi bilan uning aynan qachon va nima sababdan berilgani bir xil masala emas.

Tarixiy xotira va avlodlar merosi

Chimkent tarixini o‘rganishda mahalliy aholining xotirasi alohida ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, keksa avlod vakillaridan yozib olingan ma’lumotlar qishloqning avvalgi turmush tarzi, xo‘jaligi va ijtimoiy munosabatlarini tiklashga yordam beradi [4].

Mahalliy oilaviy xotiralardan birida qishloq ajdodlarining Farg‘ona vodiysidagi sug‘orish tizimini rivojlantirish bilan bog‘liq hashar ishlarida qatnashgani qayd etiladi. Xususan, Sobir ota avlodiga mansub kishilarning Farg‘ona kanali qurilishidagi mehnati haqida ma’lumot saqlanib qolgan.

Bu xotirani Farg‘ona vodiysining sug‘orish tarixidan ajratib bo‘lmaydi. Ma’lumki, Katta Farg‘ona kanali qurilishi 1939-yil avgustida boshlanib, xalq hashari yo‘li bilan qisqa muddatda bunyod etilgan [5]. Qurilishda ishtirok etgan keksalarning o‘zi ham mehnat jarayonini — tuproqni qop va chelaklarda tashib chiqarishni — xotirlaydi [6]. Kanal qurilishi va uning atrofidagi ijtimoiy-xo‘jalik o‘zgarishlari tarixshunoslikda alohida o‘rganilgan [7].

Qo‘shtepa tumani hududidan Katta Farg‘ona kanali oqib o‘tishi ham hududning sug‘orma dehqonchilik bilan chambarchas bog‘liqligini ko‘rsatadi. Ochiq manbalarda tumandagi Katta Farg‘ona kanalining qariyb 27 kilometr qismi hududdan o‘tishi qayd etilgan [8]. Kanalning texnik holatini yaxshilash va suv o‘tkazish quvvatini oshirish ishlari keyingi o‘n yilliklarda ham davom ettirilgan [9].

Demak, bir oilaning xotirasida saqlanib qolgan voqea kengroq tarixiy jarayon — Farg‘ona vodiysida sug‘oriladigan dehqonchilikni rivojlantirish tarixining mahalliy ko‘rinishi sifatida ahamiyatlidir.

Milliy urf-odatlar — ijtimoiy xotiraning muhim qismi

Chimkent aholisining turmush tarzida o‘zbek xalqiga xos mehmondo‘stlik va kattalarga hurmat an’analari muhim o‘rin egallaydi.

Xonadonga kutilgan yoki kutilmagan mehmon tashrif buyurganda, mavjud eng yaxshi noz-ne’matlarni dasturxonga tortish odati mehmonni qadrlashning amaliy ifodasidir. Bu holat xalqimizning mehmondo‘stlik madaniyatini oddiy maishiy odatdan ko‘ra kengroq — ijtimoiy munosabatlarni mustahkamlovchi qadriyat sifatida ko‘rsatadi.

Choy uzatish marosimi ham o‘ziga xos ma’noga ega. Mehmonning piyolasiga choyni kam-kamdan, biroq qayta-qayta issiq holda quyib berish mezbonning mehmonni hurmat qilishi va suhbatni davom ettirish istagini ifodalaydi.

Yana bir muhim marosim — tovoq tortish an’anasidir. Katta marosimlar yoki hurmatli mehmonlar uchun qo‘y so‘yilib, go‘sht va suyaklar muayyan tartib asosida tortiladi. Bunday an’analar avloddan-avlodga o‘tib, xalqning ijtimoiy odob-axloqi va mehmon kutish madaniyatini saqlashga xizmat qiladi.

Ijtimoiy infratuzilma va zamonaviy o‘zgarishlar

Bugungi Chimkentni o‘tmishdagi qishloq bilan solishtirganda, infratuzilmadagi o‘zgarishlar yaqqol ko‘zga tashlanadi. Yangi asfalt yo‘llarning barpo etilishi, ichimlik suvi tizimining mavjudligi va uyali aloqa xizmatlarining rivojlanishi aholining kundalik hayotiga ijobiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Tuman miqyosida elektr energiyasi bilan ta’minlash tizimi ham izchil takomillashtirilmoqda [12].

Ta’lim infratuzilmasining mavjudligi ham qishloq ijtimoiy hayotining muhim qismidir. Xususan, ochiq ma’lumotlar bazasida Chimkent qishlog‘ida 33-sonli umumiy o‘rta ta’lim maktabi qayd etilgan [2].

Biroq hudud rivojida hal etilishi zarur bo‘lgan masalalar ham mavjud. Shulardan eng muhimlaridan biri — tabiiy gaz ta’minoti. Qishloq hududida gaz quvurlari mavjud bo‘lsa-da, gaz tarmog‘ining barcha hududlargacha yetib bormagani aholi uchun muammo bo‘lib qolmoqda.

Bu muammo faqat Chimkentga xos emasligini ham qayd etish lozim. 2025-yilda Qo‘shtepa tumani haqida tayyorlangan jurnalistik materialda hudud aholisi tabiiy gaz ta’minotidagi muammoni asosiy masalalardan biri sifatida tilga olgani qayd etilgan.

G‘anijon ota jome masjidi va ma’naviy muhit

Qishloqning ma’naviy hayotida G‘anijon ota jome masjidining ham o‘ziga xos o‘rni mavjud. Ochiq xarita ma’lumotlarida G‘anijon ota jome masjidi Qo‘shtepa tumani hududidagi diniy maskan sifatida qayd etilgan [2].

Bunday maskanlar mahalliy jamoaning diniy ehtiyojlarini qondirish bilan birga, avlodlar o‘rtasidagi ijtimoiy-ma’naviy aloqalarning shakllanishida ham muhim rol o‘ynaydi. Shu sababli qishloq tarixini o‘rganishda uning moddiy infratuzilmasi bilan bir qatorda ma’naviy makonlarini ham tadqiq etish lozim.

Sobirovlar oilasi va mahalliy xotira

Chimkentning mahalliy tarixida ayrim oilalar alohida o‘rin egallaydi. Aholi ma’lumotlariga ko‘ra, Sobirovlar oilasi qishloqda nomi bilan tanilgan oilalardan biridir.

Bunday oilalar tarixini o‘rganish ham mahalliy tarixshunoslik uchun muhim. Chunki hudud tarixi faqat yirik tarixiy shaxslar yoki davlat miqyosidagi voqealar orqali shakllanmaydi. Oddiy oilalarning mehnati, hayot tarzi, avlodlar xotirasi va mahalliy jamoaga qo‘shgan hissasi ham hududning ijtimoiy tarixini tashkil etadi [4].

Shu nuqtayi nazardan, Sobirovlar oilasi va boshqa mahalliy oilalar haqidagi xotiralarni yozib olish kelajak avlod uchun qimmatli og‘zaki tarix manbalarini yaratadi.

Chimkentning kelajak istiqbollari

Chimkentning bugungi rivojlanish holati qishloqning kelajakdagi imkoniyatlari haqida ijobiy fikr yuritishga asos beradi. Biroq kelajakdagi taraqqiyot faqat yangi yo‘l yoki infratuzilma qurilishi bilan cheklanmasligi kerak.

Hududni rivojlantirishda bir nechta yo‘nalish muhim ahamiyatga ega: tabiiy gaz ta’minotini yaxshilash, qishloq xo‘jaligida zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, uzumchilikni rivojlantirish, yangi ish o‘rinlari yaratish, yoshlarning ta’lim va tadbirkorlik imkoniyatlarini kengaytirish hamda zamonaviy ijtimoiy infratuzilmani shakllantirish.

Chimkent aholisi uchun eng katta istiqbol — qishloqning kelajakda shahar darajasiga ko‘tarilishidir. Biroq “shahar” maqomi faqat ma’muriy nom bilan belgilanmaydi.

Haqiqiy urbanizatsiya jarayoni aholining turmush sifati, infratuzilma, iqtisodiy faollik, xizmat ko‘rsatish sohasi, ta’lim va madaniy muhitning rivojlanishi bilan bog‘liq.

“Hududning kelajagi uning tarixini qanchalik qadrlashi va bugungi imkoniyatlaridan qanchalik oqilona foydalanishiga bog‘liq.”

Xulosa

Chimkent qishlog‘i o‘zining nomi, tarixiy xotirasi, milliy urf-odatlari, mehnat an’analari va bugungi taraqqiyot jarayonlari bilan Farg‘ona vodiysining o‘ziga xos mahalliy maskanlaridan biridir.

Qishloq tarixining muhim jihatlaridan biri — mahalliy xotira va katta tarix o‘rtasidagi bog‘liqlikdir. Ajdodlarning Farg‘ona vodiysidagi sug‘orish inshootlari qurilishidagi mehnati haqidagi oilaviy xotiralar ana shu bog‘liqlikning yaqqol ko‘rinishidir.

Bugungi kunda Chimkentda asfalt yo‘llar, ichimlik suvi va uyali aloqa kabi zamonaviy infratuzilma imkoniyatlari mavjud. Shu bilan birga, tabiiy gaz ta’minoti kabi muammolar ham dolzarbligicha qolmoqda.

Chimkentning kelajagi esa uning tabiiy va insoniy salohiyatidan oqilona foydalanishga bog‘liq. Dehqonchilik va uzumchilikni rivojlantirish, infratuzilmani takomillashtirish, yoshlar uchun yangi imkoniyatlar yaratish hamda milliy qadriyatlarni asrash orqali qishloqning ijtimoiy-iqtisodiy salohiyatini yanada oshirish mumkin.

Eng muhimi, Chimkent tarixini o‘rganish orqali biz faqat bitta qishloq tarixini emas, balki Farg‘ona vodiysidagi oddiy insonlarning mehnati, xotirasi, qadriyati va kelajakka bo‘lgan intilishini ham anglaymiz. Ana shu jihat Chimkentni oddiy geografik manzildan tarixiy va ijtimoiy ahamiyatga ega bo‘lgan maskanga aylantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Farg‘ona viloyati Qo‘shtepa tumani hokimligi. Rasmiy veb-sayt. — URL: https://gov.uz/oz/qoshtepa (kirish sanasi: 12.11.2026).

2. OpenStreetMap contributors. Farg‘ona viloyati, Qo‘shtepa tumani: xarita ma’lumotlari. — URL: https://www.openstreetmap.org (kirish sanasi: 12.11.2026).

3. Qorayev S. Toponimika. — Toshkent: O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2006.

4. Thompson P. The Voice of the Past: Oral History. — 3rd ed. — Oxford: Oxford University Press, 2000.

5. Katta Farg‘ona magistral kanali nomi «Usmon Yusupov nomli Katta Farg‘ona kanali»ga o‘zgartiriladi // Kun.uz. — 2019-yil 10-avgust. — URL: https://kun.uz/news/2019/08/10/katta-fargona-magistral-kanali-nomi-usmon-yusupov-nomli-katta-fargona-kanaliga-ozgartiriladi

6. Katta Farg‘ona kanali qazilishida ishtirok etgan 109 yoshli Salimaxon momo. U nimalarni xotirlaydi? // Kun.uz. — 2021-yil 6-aprel. — URL: https://kun.uz/news/2021/04/06/katta-fargona-kanali-qazilishida-ishtirok-etgan-109-yoshli-salimaxon-momo-u-nimalarni-xotiralaydi

7. Qurbonov H.R. Farg‘ona — front ortida: gidroqurilish, agrar inqilob, ateizm va baynalmilallik // Oriental Renaissance (Oriens). — 2022. — URL: https://www.oriens.uz/en/journal/article/fargona-front-ortida-gidroqurilish-agrar-inqilob-ateizm-va-baynalmilallik/

8. Great Fergana Canal // Wikipedia. — URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Great_Fergana_Canal (kirish sanasi: 12.11.2026).

9. Sobirov J. Farg‘ona vodiysida Ikkinchi jahon urushidan keyin qishloq xo‘jaligi sohasining rivojlanishi inLibrary.uz. — DOI: 10.71337/inlibrary.uz.yoitj.78961.

10. Farg‘ona viloyati statistika boshqarmasi. Press-reliz: Farg‘ona viloyati qishloq, o‘rmon va baliqchilik xo‘jaligi. — 2025-yil 25-iyul. — URL: https://farstat.uz/uploads/press25/SX-PR-09-2025.pdf

11. Prezident.uz. Uzumchilik — milliy dehqonchilik madaniyati va qadriyatlaridan biri. — URL: https://president.uz/oz/lists/view/4656 (kirish sanasi: 12.11.2026).

12. Farg‘ona viloyati Qo‘shtepa tumanidagi tadbirkorlik subyektlarining elektr energiya ta’minoti yanada yaxshilanmoqda // Kun.uz. — 2020-yil 1-iyul. — URL: https://kun.uz/news/2020/07/01/fargona-viloyati-qoshtepa-tumanidagi-tadbirkorlik-subyektlarining-elektr-energiya-taminoti-yanada-yaxshilanmoqda